

Oktober 2006

Nummer 1

Klankbord

Nieuwsbrief voor antieke en middeleeuwse muziek

Rubrieken:

Van de redactie	1
Nieuws van het onderzoeksveld	2
Recent verschenen boeken	3
Nieuwe CD's	4
Congressen & symposia	5
Tentoonstellingen	6
Contact	6

Van de redactie

Als redactie van *Klankbord* zijn we verheugd u te kunnen laten kennismaken met een nieuw initiatief op muziekhistorisch gebied. Na een aantal jaren van betrekkelijke stilte is er binnen Nederland, zowel onder musicologen, professionele musici, als geïnteresseerden, een groeiende behoefte ontstaan aan informatie over actuele ontwikkelingen op het terrein van antieke en middeleeuwse muziek. In die behoefte wil *Klankbord* proberen te voorzien. Het is een bewuste keuze geweest om niet alleen gegevens over middeleeuwse muziek, maar ook over antieke muziek (in ruime betekenis) te publiceren. Veel aspecten met betrekking tot muziek uit de Middeleeuwen zijn immers nauw gerelateerd aan muzikale ontwikkelingen en tradities van eeuwen daarvoor.

In deze nieuwsbrief, die tweemaal per jaar verschijnt (april en oktober), willen we de lezer een mix van informatie aanbieden uit de disciplines historische muzikwetenschap, muziekiconografie en muziekarcheologie. Dit vindt zijn weerslag in de rubriek "Nieuws van het onderzoeksveld".

Verder wordt aandacht besteed aan recent verschenen boekpublicaties en CD's.

De rubriek "Congressen & symposia", zal niet alleen gefocust zijn op toekomstige bijeenkomsten, maar blikt ook terug op belangrijke wetenschappelijke manifestaties. Tenslotte is er op de laatste pagina informatie te vinden over tentoonstellingen.

Dat de nieuwsbrief uitsluitend digitaal wordt uitgebracht is puur van praktische aard: het werkt kostenbesparend en de verspreiding is relatief eenvoudig. Bovendien vergemakkelijkt het de communicatie met onze lezers. Maar het houdt ook de mogelijkheid open om van de nieuwsbrief een afdruk te kunnen maken.

Wij hopen dat *Klankbord* zich uiteindelijk zal ontwikkelen tot een landelijke vraagbaak voor antieke en middeleeuwse muziek. Tot besluit wensen wij u veel leesgenot toe!

De redactie,

Ulrike Hascher-Burger
Martin van Schaik

Dr. Ulrike Hascher-Burger. Musicoloog. Gespecialiseerd in muziekpaleografie en het onderzoek naar bronnen van geestelijke muziek in de Middeleeuwen.

Dr. Martin van Schaik. Musicoloog. Gespecialiseerd in muziekarcheologie en instrumentenkunde van de Oudheid en Middeleeuwen.

Nieuws van het onderzoeksveld

Hals van de
"Fritzensharfe".
Datering 1e eeuw
voor Christus

NWM BETROKKEN BIJ INTERPRETATIE VAN "FRITZENSCHARFE"

Sinds 2005 werkt de Nederlandse Werkgroep voor Muziekarcheologie (NWM) samen met het Institut für Ur- und Frühgeschichte van de Universität Innsbruck aan de interpretatie van de zogeheten Fritzensharfe. In feite gaat het om de hals van een vermoedelijk kleine harp (of misschien lier). Deze werd enkele jaren geleden door archeologen opgegraven nabij het dorp

Fritzens in Noord-Tirol. Het object, dat uit 24 stukken werd gereconstrueerd, is voorlopig als onderdeel van een harp geclassificeerd. De vondst, die wordt gedateerd in de 1^e eeuw voor Christus, is muziekhistorisch gezien een unieke aanvulling op de weinige overgeleverde feitelijke gegevens over tokkelinstrumenten rond het begin van onze jaartelling. Bijzonder is, dat de hals is gesneden uit een herten- gewei en restanten laat zien van zeven verticaal

geplaatste stempinnen. Verder is het object fraai versierd met cirkelvormige motieven. Op een van de uiteinden van de hals is een decoratie uitgesneden in de vorm van een liggend paard. Aan de onderzijde bevindt zich een Rhaetische inscriptie. Bij het onderzoek zijn dr. Martin van Schaik (NWM, Utrecht) en prof. dr. Gerhard Tomedi (archeologie, Innsbruck) betrokken. Prof. dr. Tilman Seebass (muziekiconografie, Innsbruck) is adviseur.

WEERSPIEGELINGEN VAN HET WETENSCHAPPELIJK DEBAT IN DE KAROLINGI- SCHE PERIODE

Aan het Constantijn Huygens Instituut in Den Haag wordt op dit moment een interdisciplinair editieproject uitgevoerd over een laatantiek boek met betrekking tot de "zeven

vrije kunsten": *De nuptiis Philologiae et Mercurii* (Over het huwelijk van Philologia en Mercurius) van Martianus Capella (5^e eeuw). Dit geschrift heeft een belangrijke invloed gehad op de middeleeuwse muziektheorie. Het doel van het project is een integrale editie van de oudste commentaartraditie

door een interdisciplinaire groep van wetenschappers. Het deelgebied 'muziek en mathematiek' is in handen van dr. Mariken Teeuwen. Het project duurt nog tot het voorjaar van 2007.

Nadere informatie:
www.huygensinstituut.knaw.nl

Hs. Berlin, SPK, germ. oct.
190, fol. 43v-44r
Laat 15^e-eeuws

DE UITGAVE VAN HET LIEDERENHANDSCHRIFT BERLIN, SPK, GERM. OCT. 190.

In 2002 werd de 'Werkgroep voor het laatmiddeleeuws geestelijk lied in de Lage Landen' opgericht. De werkgroep is aangesloten bij het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (OGC) van de

Universiteit Utrecht. Het eerste project van deze interdisciplinaire groep wetenschappers beoogt een kritische editie met facsimile van het laat vijftiende-eeuwse handschrift Berlijn SPK, germ. oct. 190, een internationaal bekende liederenverzameling. Dit omvangrijke handschrift is een van de oudste bron-

nen voor het laatmiddeleeuws geestelijk lied in de Lage Landen. Het bevat liederen met Latijnse en Middelnederlandse teksten die grotendeels zijn voorzien van muzieknotatie. De duur van het project is onbekend.

Nadere informatie:
www.mediaevum.deforschen

Recent verschenen boeken

Andre, Clovis A., *Inscribing Medieval Pedagogy: Musica ficta in its Texts*. Ph.D. diss., State University of New York at Buffalo 2005, 407pp.

Atchison, Mary, *The Chansonnier of Oxford Bodleian MS Douce 308. Essays and Complete Edition of Texts*. Aldershot 2005. 578pp. ISBN 0754-601250. £ 90.

Bundrick, Sheramy, *Music and Image in Classical Athens*, Cambridge 2005, 282pp. ISBN 9780521848060. £ 45.

Busse Berger, Anna Maria, *Medieval Music and the Art of Memory*. Berkeley, Los Angeles en Londen 2005. 288pp. ISBN 0520240286. £ 38.

Clark, Suzannah & Elizabeth Eva Leach (red.), *Citation and Authority in Medieval and Renaissance Musical Culture: Learning from the Learned. Essays in Honour of Margaret Bent*. Rochester / Woolbridge 2005. 288pp. ISBN 1843-83166X. £ 60.

Clouzot, Martine & Christine Laloue (ed.), *Les représentations de la musique au Moyen-Age*. Parijs, Musée de la musique, 2005. 128pp. ISBN 2914147295. € 36.

Dobozy, M., *Re-Membering the Present: The Medieval German Poet-*

Minstrel in Cultural Context. Brepols 2005, 354pp. ISBN 2503155-169.

Hagel, Stefan, *Ancient Greek music in performance: Symposium Wien 29 Sept.-1 Okt. 2003*. (Wiener Studien 30.) Wenen 2005, 178pp.+ CD. ISBN 3700134754. € 45.

Harzer, Anne-Dore, *In dulci iubilo. Fassungen und Rezeptionsgeschichte des Liedes vom 14. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. (Mainzer hymnologische Studien 17.) Tübingen 2006, 319 pp. ISBN 3772081282. € 68; CHF 115.

Huck, Oliver, *Die Musik des frühen Trecento*. (Musica Mensurabilis 1.) Hildesheim 2005, 364pp. ISBN 3497128586. € 58.

Huglo, Michel, *Chant grégorien et musique médiévale*. Aldershot 2005. 398pp. ISBN 0860789500. £ 62.50. Bundel met eerder verschenen artikelen.

Huglo, Michel, *La théorie de la musique antique et médiévale*. Aldershot 2005. 356pp. ISBN 0860789462. £ 62.50. Bundel met eerder verschenen artikelen.

Huglo, Michel, *Les anciens répertoires de plainchant*. Aldershot 2005. 342pp. ISBN 0860789454. £ 62.50. Bundel met eerder

verschenen artikelen.

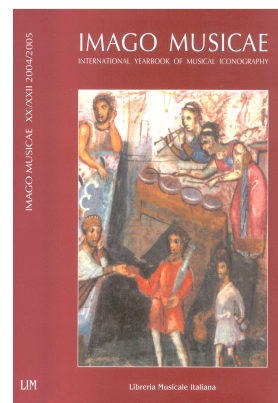
Huglo, Michel, *Les sources du plainchant et de la musique médiévale*. Aldershot 2004. 304pp. ISBN 0860789470. £ 60. Bundel met eerder verschenen artikelen.

Kehew, Robert, *Lark in the Morning: The Verses of the Troubadours, a Bilingual Edition*. Chicago en Londen 2005, 343pp. ISBN 0226429334. £ 16.

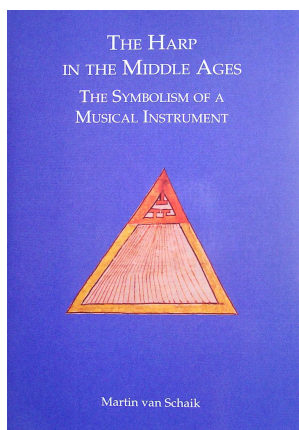
Koldau, Linda Maria, *Frauen-Musik-Kultur. Ein Handbuch zum deutschen Sprachgebiet der Frühen Neuzeit*. Böhlau Verlag, Köln, Weimar en Wenen 2005, 1188pp. ISBN 3412-245054. € 110; CHF 173.

Lütolf, Max (Hrsg.) e.a., *Das deutsche Kirchenlied, Abteilung II: Geistliche Gesänge des deutschen Mittelalters. Melodien und Texte handschriftlicher Überlieferung bis um 1530. Band 5: Zyklische Sammlungen. Die Geißlerlieder von 1349 nach Hugo von Reutlingen. Deutsche Stundengebetbücher des 15. Jahrhunderts*. Kassel (etc.) 2005, 536 pp. BA 8359. ISMN M-06496440. € 299.

Peattie, Matthew G., *The Beneventan Antiphon and the Influence of Beneventan Style in the South Italian Office*. Ph.D. diss., Harvard University. Ann Arbor 2005, 649pp.

Imago Musicae XXI-XXII. Met bijdragen van de "International Conference Images of Music – A Cultural Heritage", Lissabon 2003.

The Harp in the Middle Ages: The Symbolism of a Musical Instrument

Saucier, Catherine, *Sacred Music and Musicians at the Cathedral and Collegiate Churches of Liège, 1330-1500 (Belgium)*. Ph.D. diss., University of Chicago. Ann Arbor 2005, 401pp. ISBN 0542215225.

Schaik, Martin van, *The Harp in the Middle Ages: The Symbolism of a Musical Instrument*. Amsterdam en New York 2005, 245pp., 52 afb. ISBN 9051833679. € 45. Een op vele punten geüpdate uitgave van de editie uit 1992.

Seebass, Tilman & Björn R. Tammen (ed.), *Imago Musicae XXI-XXII* (2004/05). Lucca 2006. 311pp., ISBN 8870964388. € 110. Dit internationale jaarboek voor muziekiconografie bevat artikelen van onder andere: Alexandra Goulaki-Voutira ("Observations on the

Depiction of Rhythm in Antiquity"); Antonia Roubi ("Χείρ' ἐπὶ καρπῶ: The Samothracian frieze of dancing maidens revisited"); Paraskevi Gavrilides-Despoti ("The οξύβαφοι (oxyvaphi) / acetabula through pictorial and philological sources"); Luís Correia de Sousa ("Catalogus: Portuguese sources for medieval music iconography") en Werner Bachmann ("Musikdarbietung im Hippodrom von Konstantinopel").

Siamakis, Athanasios G. (ed.), ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (*Plutarchos the Athenian, Concerning Music*). Athene 2005, 200pp., 18 afb. ISBN 9606303667 (ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΥΣΙΚΟΙ). €40. Op vooral taalkundige gronden identificeert de auteur de tot nu toe onnieme schrijver Pseudo-Plutarchos als Plutarchos de Athener (350-c. 433).

De datering van het Griekse muziektheoretische geschrift 'Peri Mousikes' komt daarmee twee eeuwen later te liggen.

Striplin, Timothy A., *The Eighth- and Ninth-Century Frankish Alleluia*. Ph.D. diss., University of North Carolina Chapel Hill. Ann Arbor 2005, 401pp.

Volk, Konrad (e.a.), *Vom Mythos zur Fachdisziplin. Antike und Byzanz*. Darmstadt: 2006. 785pp. 34afb. ISBN 35-3401202-X (Geschichte der Musiktheorie Bd. 2). € 64. In deze studie wordt bijzondere aandacht besteed aan de receptie van de Griekse muziektheorie en de leer van de 'harmonie der sferen' binnen het Romeinse rijk. Met het verschijnen van deze band zijn alle GdM-delen over de Oudheid en Middeleeuwen voltooid.

Nieuwe CD's

Mel et lac. Mariagezangen uit de 12e eeuw.

De amore. Polyphonies françaises XIIIe siècle: Manuscrit de Montpellier. Ligeriana o.l.v. Katia Carré. Caliope CAL 9360 (recensie: *Tijdschrift voor Oude muziek* 2/2006, p. 59).

Ex tempore II. A modern mass for the Feast of St Michael based on the medieval melody. Ensembles L'homme armé, Orlando Consort en Perfect Houseplants.

Harmonia mundi HMU 907319 (recensie: *Madoc* 19 (2005) p. 185).

Lauda Relauda. Gezangen uit de Moderne Devotie. Ensemble Cercamon onder leiding van Lida Dekkers (CERC 105, KRO; 2005). (Verkrijgbaar tijdens concerten van Cercamon of per mail: geline@tiscali.nl).

Mel et lac. Mariagezangen uit de 12e eeuw. Ensem-

ble Peregrina. Codex Raumklang RK 2501.

Requiem para Cervantes. Schola Antiqua, dir. Juan Carlos Asensio. Lauda Musica LAU002. 2005.

Tous esforciez. Trouvères en Lorraine, XIIIe siècle. Ensemble Syntagma o.l.v. Alexander Danilevski. Pierre Verani PV 704041 (recensie: *Madoc* 19 (2005) p. 115).

Congressen & symposia

5TH SYMPOSIUM OF THE INTERNATIONAL STUDY GROUP ON MUSIC ARCHAEOLOGY (ISGMA), Berlijn, 19-23 september 2006

Sinds 1996 vaart de ISGMA, onder leiding van prof. dr. Ellen Hickmann en prof. dr. Ricardo Eichmann, met succes een eigen koers. De werkgroep is nauw gerelateerd aan de Orient-Abteilung van het Deutsches Archäologisches Institut (DAI). Op dit 5e symposium, dat plaatsvond in het Ethnologisches Museum van Berlijn, waren deskundigen uit de hele wereld bijeen om een bijdrage te leveren

aan het symposiumthema "Herausforderungen und Ziele der Musikarchäologie".

Naast informatie over recente vondsten, werd er ditmaal vooral aandacht besteed aan muziek gerelateerde grafceremoniën, de uitvoeringspraktijk van muziek uit de oudheid en het belang van muziekiconografisch onderzoek bij de interpretatie van archeologische vondsten.

Uit Nederland werd een bijdrage geleverd door Annemies Tamboer over "The Chanter of Blija: The Oldest European bagpipe?" Dit betreft een recent opgegraven doedel-

zak uit Friesland.

Namens de NWM sprak dr. Martin van Schaik over "The Presumed Harp-Lyre Transformation in Ancient Greece: Some Socio-Cultural Aspects". Dit onderzoek bestudeert de realiteitswaarde van verschillende opties waarmee volgens de hedendaagse muziekgeschiedenis de vermeende overgang van harp naar lier zich binnen het Oudgriekse cultuurgebied zou hebben voltrokken. Veel voordrachten zullen als artikel verschijnen in *Studien zur Musikarchäologie* (Bd. 6).

Nadere informatie:
www.musicarchaeology.org

5^e ISGMA symposium
"Current Challenges and New Objectives in Music Archaeology"

MEDIEVAL & RENAISSANCE MUSIC CONFERENCE 2006, Cambridge, 17-20 juli

In West-Europa vindt ieder jaar een internationale conferentie plaats over muziek in de Middeleeuwen en Renaissance, in even jaren op de Britse eilanden, in oneven op het continent. Dit jaar werd de bijeenkomst

verzorgd door de Faculty of Music van de University of Cambridge. Op de conferentie werden rond de 60 papers gepresenteerd over uiteenlopende onderwerpen van de 11^e tot het begin van de 17^e eeuw. De lezingen werden aangevuld met een round table presentatie en concerten. Gerenommeerde deskundigen als Leo Treitler en

Christopher Page verzorgden boeiende keynote-lectures. Uit Nederland werd een bijdrage geleverd door Ulrike Hascher-Burger over "Simple polyphony in the modern devotion: The manuscript Berlin SPK oct. germ 190". De volgende Med&Ren Music Conference vindt plaats in augustus 2007 in Wenen. Meer hierover in de aprileditie van Klankbord.

Med&Ren
Medieval and Renaissance
Music Conference

NIVEAU - NISCHE - NIMBUS: 500 JAHRE MUSIKDRUCK NÖRDLICH DER ALPEN, Wenen, 19-21 januari 2007

De Österreichische Gesellschaft für Musikwissenschaft organiseert in samenwerking met een het Institut für

Musikwissenschaft van de Universität Wien een internationale conferentie over het begin van de muziekdruk ten noorden van de Alpen. Kort nadat Ottaviano Petrucci in 1501 als eerste de muziekdruk met bewegelijke typen in Venetië presenteerde, werd ook ten noorden

van de Alpen de eerste muziek met behulp van deze nieuwe techniek gepubliceerd. Het doel van de conferentie is om de rol van de muziekdruk in het Duitse taalgebied tot ca. 1550 in Europees perspectief nader te belichten.

Nadere informatie:
www.oegmw.at/vorschau.htm

Colofon

Redactie Klankbord

Dr. Ulrike Hascher-Burger
Sonderholm 67
2133 JB Hoofddorp
Tel. 023-5622473

Dr. Martin van Schaik
Galapagos 2
3524 JX UTRECHT
Tel. 030-2895774

E-MAIL:
klankbordnl@planet.nl

Bezoek ook eens onze
websites:

<http://home.planet.nl/~mjh.vanschaik>

www.musicadevota.nl

Tentoonstellingen

GELOOF EN GELUK

Volledige titel: *Geloof en Geluk. De middeleeuwse pin: laat u (n)iets op de mouw spelden*'.

Het thema van deze tentoonstelling is middeleeuwse pelgrimstekens en sier-spelden. In de Middeleeuwen hadden deze voorwerpen een tweeledige functie. Ze gaven informatie over de status en identiteit van de drager, maar boden hem tegelijkertijd als amulet ook bescherming. Op de tentoonstelling zijn dan ook niet alleen insignes te zien, maar wordt ook een verband gelegd met de cul-

turele achtergrond van deze voorwerpen. Dat gebeurt aan de hand van unieke panelen, miniaturen uit middeleeuwse handschriften en heiligenbeelden.

De expositie is te zien in het Gruuthusepaleis en is tot stand gekomen in samenwerking met curator prof. dr. Jos Kolde-weij (Radboud Universiteit Nijmegen).

Het is het eerste grote tentoonstellingsproject van het Bruggemuseum, het stadshistorisch museum van Brugge op meerdere locaties.

Te zien van 22 september 2006 tot 4 februari

2007, dagelijks van 9.30 uur tot 17.00 uur, behalve op maandag. Info: www.geloofengeluk.be

INSIGNES

In aansluiting op de tentoonstelling 'Geloof en Geluk' wordt in de concertreeks Fresco een serie concerten georganiseerd met bijdragen van verschillende gerenommeerde ensembles, zoals Capilla Flamenca, Camerata Trajectina en het Egidius Kwartet. Eveneens tot 4 februari 2007 in het Concertgebouw Brugge.

Voor de programmering zie: www.geloofengeluk.be

Informatie over de nieuwsbrief

Klankbord is een gratis nieuwsbrief. Deze verschijnt tweemaal per jaar (april en oktober) en komt tot stand in samenwerking met Musica Devota en de Nederlandse Werkgroep voor Muziekarcheologie (NWM).

AANMELDEN
Aanmelden voor *Klankbord* kan door een kort bericht te sturen naar het emailadres: klankbordnl@planet.nl

AANSPRAKELIJKHEID
Hoewel de informatie in deze nieuwsbrief met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, aanvaardt de redactie geen enkele aansprakelijk-

heid voor eventuele onjuistheden.

ACHTERLIGGENDE INFORMATIE
Voor achterliggende vragen over de in deze nieuwsbrief gepubliceerde gegevens of over muziek in de Oudheid en Middeleeuwen in het algemeen, kunt u rechtstreeks contact opnemen met de redactieleden. De adresgegevens staan vermeld in het Colofon.

TOEZENDEN VAN BERICHTEN
Wij stellen het op prijs als lezers berichten en tips over antieke en middeleeuwse muziek aan ons toezenden. Berichten ten behoeve van

plaatsing in *Klankbord* kunnen per email aan de redactie worden aangeboden tot een maand voor verschijnen, op het adres: klankbordnl@planet.nl
De redactie behoudt zich het recht voor om zonder opgave van reden toegezonden berichten niet te plaatsen, dan wel redactioneel aan te passen.

AFMELDEN
Mocht u niet (meer) zijn geïnteresseerd in *Klankbord*, stuur dan een kort bericht naar het bovenstaande emailadres. Uw gegevens worden dan per direct uit ons adressenbestand verwijderd.